

## ПРОМЕНИ В ПРИЛОЖНОТО ПОЛЕ НА ЧЛ. 24 ОТ НК СЛЕД ВЪВЕЖДАНЕТО НА ДОЖИВОТНИЯ ЗАТВОР И ДОЖИВОТНИЯ ЗАТВОР БЕЗ ЗАМЯНА И НА РЕДУКЦИЯТА НА НАКАЗАНИЯТА ПО ЧЛ. 58А ОТ НК

доц. д-р Ива Димитрова Пушкирова-Гочева,

### **РЕЗЮМЕ:**

Институтът по чл. 24 от НК е въведен от законодателя и развит в практиката при система от наказания, която предвижда лишаването от свобода като най-тежкото редовно наказание. Разработените в старата практика критерии за налагането му се доближават до предпоставките на доживотния затвор, въведен в НК през 1996 г. След въвеждането и на доживотния затвор без замяна вместо смъртното наказание през 1998 г. неговото приложно поле допълнително се променя. Въпреки задължението на съда винаги да преценява мотивирано приложимостта на чл. 24 при съвкупност, разпоредбата се пренебрегва в полза на новите наказания. Редукцията по чл. 58А след 2009 г. усложнява приложението на чл. 24. В практиката възникват противоречия и нелогични подходи при индивидуализация на най-тежките наказания с приложение на чл. 24 и чл. 58А, които са предмет на критично обсъждане в настоящия анализ.

**ключови думи:** доживотен затвор, доживотен затвор без замяна, съвкупност, редукция на наказанията, индивидуализация, увеличаване на наказанието

**ABSTRACT:** Changes in the Scope of Application of Art.24 of the Penal Code Following the Introduction of Life Imprisonment, Life Imprisonment without Commutation and the Reduction of Penalties under Art.58A

Art.24 of the Penal Code has been introduced in the law and developed by jurisprudence within a system of penalties which envisages long-term imprisonment as the gravest regular penalty. The provision allows for the aggravation of the total penalty for multiple crimes to 30 years, thus reducing the applicability of the graver death penalty. Since life imprisonment has been introduced (1996) and the death penalty has been replaced by life imprisonment without commutation (1998) the scope of Art.24 has changed. Its applicability criteria as developed by the former court practice now strongly resemble life imprisonment prerequisites. Although courts are obliged to reason over the applicability of Art.24 in all cases of multiple crimes, the provision is neglected to the benefit of the new penalty. The reduction of penalties under Art.58A has additionally complicated Art.24's enforcement since 2009. Controversial and illogical implementation of Art.24 and Art.58A emerge when gravest penalties are being individualized. These developments are critically discussed in the paper.

**KEYWORDS:** life imprisonment, life imprisonment without commutation, multiple crimes, reduction of penalties, individualization, aggravation of penalties

Институтът на увеличаване на общото най-тежко наказание при съвкупност от престъпления възниква още с първия Наказателен закон от 1896 г. Неговият чл. 64 (отм.) въвежда различни максимални срокове, с които могат да бъдат увеличавани различните по вид количествени наказания, ако някое от тях бъде определено като общо най-тежко, като увеличеното не трябва да надминава сбора от отделните наказания от същия вид,

наложени за отделните деяния от съвкупността<sup>1</sup>. Разпоредбата не уточнява вида на съвкупността.

С чл. 40 (1) от НЗ от 1951 г. и НК от 1956 г. действието на института е ограничено само до реалните съвкупности<sup>2</sup>. Системата на диференцирани изрични срокове за увеличаване на различните видове наказания е премахната в полза на ново изискване увеличеното наказание да не надхвърля максималния размер, предвиден в Общата част на НК за съответния вид наказание<sup>3</sup>. Практиката по този закон допуска приложение на чл. 24 и когато подлежащото на увеличаване наказание е наложено само за едно от престъпленията от съвкупността, а за останалите са определени други по вид наказания<sup>4</sup>.

С действащия НК обхватът на чл. 24 е разпрострян върху всеки вид съвкупност.

В сферата на тежките наказания текстът е приложим към лишаването от свобода, което от 1951 г. до въвеждането на доживотния затвор през 1996 г. е най-тежкият вид редовно наказание по чл. 37, ал. 1<sup>5</sup>. През 1986 г. неговите максимални размери са завишени, като чл. 39, ал. 2 изрично позволява да бъде увеличавано до 30 години на основание чл. 24. Същият максимум е допустим и при замяна на смъртното наказание (например, чрез помилване). Междувременно, след 1982 г. смъртното наказание вече не е предвидено като единствена санкция за никое престъпление. Възможността за налагане на 30 години лишаване от свобода с приложение на чл. 24 създава срочна алтернатива на смъртното наказание при съвкупности, за които са изпълнени предпоставките, позволяващи на съда да осъди и на смърт, тъй като след 1982 г. осъждането на смърт никога не е задължително за съда.

След въвеждането на доживотния затвор през 1996 г. приложното поле на чл. 24 се променя. В последвалите десетилетия, особено след въвеждането на доживотния затвор без замяна на мястото на смъртното наказание, съдебната практика е крайно непоследователна в разпознаването и разграничаването на обхвата на новите наказания, като често придава на специалните им предпоставки съдържанието, което имат разработените в предходни периоди критерии за прилагане на чл. 24. Тези процеси са подценени както от теорията, която не изследва изобщо обхвата на чл. 24 след

---

<sup>1</sup> Ако най-тежкото наказание е строг тъмничен затвор, увеличението е най-много с 1 година; ако е тъмничен затвор – 6 месеца, ако е запиране – 1 месец. Глобата може да бъде увеличена двойно.

<sup>2</sup> Разпоредбата се прилага, когато са извършени „няколко отделни престъпления“. Р № 1026 / 05.12.1963 г. по НД № 946/1963 г., I НО на ВС; Р № 595/19.05.1964 г. по НД № 379/64 г., III НО на ВС.

<sup>3</sup> Практиката изрично подчертава, че увеличението по чл. 40 (отм.) не може „при никакви обстоятелства“ да доведе до надхвърляне на пределите на наказанието лишаване от свобода, което старият законодател определя императивно на 20 години. Р № 96/11.12.1958 г. по НД № 81/58 г., ОСНК на ВС.

<sup>4</sup> П № 4/1965 г. по НД № 2/1965 г. на ОСНК на ВС.

<sup>5</sup> По-тежко от него е само смъртното наказание, което е определено като „временна и изключителна мярка“ извън системата на редовните наказания, към което чл. 24 не е приложим.

измененията в системата на наказанията, така и от практиката, която традиционно пренебрегва задължението си винаги да преценява мотивирано приложимостта на чл. 24 при съвкупност<sup>6</sup>.

Възникването на института на редукцията на най-тежките наказания по чл. 58А през 2009 г. допълнително усложнява приложението на чл. 24. Тя трансформира и двете безсрочни наказания в срочно, към което чл. 24 изглежда принципно приложим, но пък редукцията е предназначена да намалява репресията, а не да я увеличава.

След изменението на чл. 58а от 2010 г. в практиката настъпва хаос в индивидуализацията на наказанието при съвкупности, в които участват тежки престъпления, наказуеми алтернативно с дългосрочно лишаване от свобода, доживотен затвор и доживотен затвор без замяна. Макар голяма част от причините за противоречията в материята на двата доживотни затвора и тяхната редукция да бяха преодолені с ТР № 2/2015 г., извън вниманието и на правната наука, и на тълкувателя остават редица трудности, свързани с приложението на чл. 24. Настоящият анализ се съсредоточава върху тях в усилие да открие и изясни различните съдебни подходи и да предложи критерии за определяне на най-тежкото общо наказание в гранични случаи.

### **1. Критерии на съдебната практика за прилагане на чл. 24 от НК**

Класическите характеристики и предпоставки на института на увеличаване на общото най-тежко наказание са развити в практиката от средата на 50-те до втората половина на 80-те години при действието на три наказателни закона. Тези характеристики са следните.

Съдебното произнасяне по приложимостта на чл. 24 е **задължителен, а не факултативен етап от индивидуализацията на наказанието при съвкупности**, която не завършва с определяне на най-тежкото наказание<sup>7</sup>. Задължението за съда мотивирано да прецени дали да го увеличи или не възниква и когато наказанията за някои или за всички престъпления са определени при смекчаващи или дори при изключителни или многобройни смекчаващи обстоятелства<sup>8</sup>.

Основанието за увеличението е аргументиран съдебен извод, че **определеното по правилата на съвкупността общо най-тежко наказание е непропорционално леко като крайна мярка за цялата престъпна дейност** предвид обществената опасност на

<sup>6</sup> ППВС № 6/1.12.1961 г., т.2; ППВС № 7/1964 г., т. 2; П № 4/1965 г. по НД № 2/1965 г. на ОСНК на ВС; ППВС № 2/1967 г. и др. критично констатира, че съдилищата не прилагат чл. 24, с което затрудняват противодействието на рецидивната престъпност.

<sup>7</sup> П № 4/1965 г. по НД № 2/1965 г. на ОСНК на ВС; Р № 373 / 22.03.1962 г. по НЧХ Д № 263/62 г., I НО на ВС.

<sup>8</sup> П № 4/1965 г. по НД № 2/1965 г. на ОСНК на ВС.

извършеното и на дееца, независимо дали за отделните престъпления той е осъден с една или с няколко присъди<sup>9</sup>. „Окончателно определеното наказание по съвкупността се явява наказание за всички престъпления“, а „съдът оценява престъпната дейтелност на виновния в нейната цялост“<sup>10</sup>.

Прилагането на разпоредбата „не може да става произволно“, а „трябва да се имат пред вид както принципите, които важат изобщо при определяне на наказанието, така и всички обстоятелства, които имат значение“<sup>11</sup>. Съдът „е задължен задълбочено да преценява“ всички факти „и целите на наказанието, посочени в чл. 36 НК, а не само да посочи, че на основание чл. 24 увеличава определеното общо наказание“<sup>12</sup>. **Преценката е комплексна, изчерпателна и обхваща всички обстоятелства, при които са извършени отделните престъпления**, включително: съдебното минало и личността на дееца, ролята му при извършване на деянията, броя на престъпленията от съвкупността, тяхната последователност, време на извършване, характера и тежестта им, подбудите за извършването и другите смекчаващи и отегчаващи вината обстоятелства<sup>13</sup>. „Като правило по-строг подход при определяне на наказанието е оправдан по отношение на лица, които са извършили няколко престъпления в кратък срок“<sup>14</sup>, когато „подсъдимият следва да се преценява като личност със завишена степен на обществена опасност“<sup>15</sup>.

Никое от изброените обстоятелства само по себе си „не може да бъде единственото основание за прилагане разпоредбата на чл. 24 НК“<sup>16</sup>, тъй като „следва да са налице доказателства, от които да се направи обоснования извод, че определеното по реда на чл. 25 във вр. с чл. 23 НК общо наказание няма да осъществи своето поправително и превъзпитателно въздействие“<sup>17</sup>.

Според постоянната съдебна практика приложимостта на чл. 24 зависи от преценката за годността на конкретно определеното наказание да удовлетвори целите по чл. 36 от НК, свеждана главно и основно до въпроса дали то може да окаже

<sup>9</sup> Р № 373 / 22.03.1962 г. по НЧХД № 263/62 г., I НО на ВС.

<sup>10</sup> II № 4/1965 г. по НД № 2/1965 г. на ОСНК на ВС; Р № 373 / 22.03.1962 г. по НЧХД № 263/62 г., I НО на ВС.

<sup>11</sup> Р № 391/15.07.1970 г. по НД № 331/1970 г., II НО на ВС; Р № 322/29.07.1985 г. по НД № 342/1985 г., II НО на ВС; Р № 102/19.03.1993 г. по НД № 70/1990 г., II НО на ВС; Р № 126/19.07.1990 г. по НД № 119/1990 г., I НО на ВС;

<sup>12</sup> Р № 359/19.07.1979 г. по НД № 286/1979 г. на I НО на ВС.

<sup>13</sup> Р № 391/15.07.1970 г. по НД № 331/1970 г., II НО на ВС; Р № 359/19.07.1979 г. по НД № 286/1979 г. на I НО на ВС; Р № 322/29.07.1985 г. по НД № 342/1985 г., II НО на ВС; Р № 102/19.03.1993 г. по НД № 70/1990 г., II НО на ВС; № 126/19.07.1990 г. по НД № 119/1990 г., I НО на ВС; Р № 462/27.01.2012 г. по НД № 2240/2011 г. на II НО на ВКС. В по-старата практика вж. II № 4/1965 г. по НД № 2/1965 г. на ОСНК на ВС; Р № 373 / 22.03.1962 г. по НЧХД № 263/62 г., I НО на ВС.

<sup>14</sup> Р № 378/20.07.1977 г. по НД № 362/1977 г. на II НО на ВС.

<sup>15</sup> Р № 555/11.11.2002 г. по НД № 460/2002 г. на II НО на ВС.

<sup>16</sup> Пак там.

<sup>17</sup> Пак там.

поправително-превъзпитателно въздействие върху дееца. „Само когато обществената опасност на подсъдимия е толкова голяма, че и с наложеното му най-тежко наказание той няма да се превъзпита и няма да се постигнат целите на наказанието, само в такива случаи следва да се използва и възможността, дадена на съда да увеличава наказанието по чл. 24 от НК”.

„С възможността да се приложи чл. 24 НК не се изоставя принципът за законоустановеност на наказанието; затова съдът е задължен да мотивира убеждението си<sup>18</sup>”.

Великолепен класически пример за приложение на чл. 24 предлага случай на користна организирана престъпна дейност от 1992 г. Съдът е установил прекомерна степен на обществена опасност и на извършеното, и на всеки от тримата съучастници<sup>19</sup>. Съобразителната част на съдебното решение внушава убеждението на съда в трудната им податливост на корекционно въздействие. Изводът, че „наложеното за изтърпяване най-тежко наказание не е достатъчно да осъществи целите на наказанието“ се отнася до специален максимум на лишаването от свобода.

## **2. Съотношение на чл. 24 и приложните полета на доживотния затвор и доживотния затвор без замяна**

### **2.1. След влизане в сила на безсрочните наказания обхватът на чл. 24 се запазва в следните случаи<sup>20</sup>.**

<sup>18</sup> Р № 500/20.07.1993 г. по НД № 195/1993 г. на II НО на ВС; Р № 606/04.12.2002 г. по НД № 517/2002 г. на II НО на ВС.

<sup>19</sup> Р № 94/08.08.1993 г. по НД № 217/1992 г. на I НО на ВС: Цялостната престъпна дейност на подсъдимите Н., К. и И. се характеризира с изключително висока степен на обществена опасност от гледна точка тази на отделните деяния - тежки посегателства срещу чуждата собственост, осъществени при множество по-тежко квалифициращи признаци, от въоръжени с огнестрелни оръжия лица с набези в района на два съдебни окръга с чужд автомобил, броят на отделните престъпления - за И. 5, за К. 6 и за И. 4, обстоятелството, че без съществена причина посягат на човешкия живот (Ж. е убита, без дори да е влязла в някакъв контакт с подсъдимите). Извършеното от тях, както и събраните характеристични данни ги определят като лица също с изключително висока степен на обществена опасност. Подбудите за извършване на всяко от престъпленията са подчертано укорими и користни - по престъпен начин те си осигуряват средства за съществуване и по-люксов начин на потребление. За тримата това поведение е форма на социално съществуване. Подсъдимите действат организирано, при предварително разпределение на ролите, с общ директен умисъл, настоящият състав приема, че наложеното за изтърпяване най-тежко наказание не е достатъчно да осъществи целите на наказанието. Следва да намери приложение разпоредбата на чл. 24 НК като наложените по чл. 23 НК на подсъдимите наказания лишаване от свобода се увеличат с по пет години, така че по 25 години лишаване от свобода за И. и К. и 24 години лишаване от свобода за И. да осъществяват целите на наказанието по чл. 36 НК.

<sup>20</sup> Въпреки своята очевидност, невъзможността доживотният затвор като безсрочно наказание да бъде увеличаван по реда на чл. 24 от НК е изрично констатирана от ВКС по особено тежък случай на квалифицирано убийство на 73-годишна самотно живееща жена, извършено с цел да бъде прикрито осъществено спрямо нея квалифицирано изнасилване при употреба на жестокост за сломяване на съпротивата ѝ (Р № 582/15.04.2003 г. по НД № 388/2002 г. на I НО на ВКС). В случая наказанието доживотен затвор без замяна, наложено от първата инстанция, е намалено на доживотен затвор от втората, чийто акт е потвърден от ВКС.

**2.1.1. Първо, новите наказания не са предвидени навсякъде в Особената част** като алтернативи на дългосрочното лишаване от свобода. Така се обособяват съвкупности, в които никое от тези наказания не е възможно за нито едно от извършените престъпления и единствено чл. 24 позволява увеличаване на репресията. Типично до приложението му ще се стигне в следните хипотези.

На първо място, когато поне едно от престъпленията разкрива необичайно висока обществена опасност за съответната квалификация, обусловена от многобройност на отегчаващите обстоятелства на фона на незначителност или отсъствие на смекчаващи.

Второ, дори такова отделно посегателство да няма, съвкупността като цяло разкрива необичайна опасност поради особеностите на съчетаването на деянията в единна престъпна дейност<sup>21</sup>.

На трето място, с извършеното деецът се е проявил като непоправим или като личност с необичайно висока опасност, чието поправяне не може да бъде прогнозирано в предвидения специален максимум на лишаването от свобода по съответния състав.

**2.1.2. Второ, при съвкупности, в които участва изключително тежко престъпление по смисъла на чл. 38, ал. 1 и чл. 38а, ал. 2 от НК, приложимостта на всяко от двете безсрочни наказания може да е изключена на формално основание –** недостигната минимална възраст на дееца или друга пречка по чл. 38, ал. 2. Тогава приложението на приложението на чл. 24 е не само възможно, но и типично.

**В тази група са и случаи, в които приложението на доживотния затвор е изключено от действието на чл. 2, ал. 2 от НК.** Това са съвкупности, към които приложим в качеството му на по-благоприятен е действащият при извършването им закон отпреди въвеждането на безсрочното наказание. Общото най-тежко наказание по него е срочно лишаване от свобода, но с възможност за увеличаване по чл. 24.

**2.1.3. Трето, дори някое от престъпленията от съвкупността да е наказуемо с доживотен затвор, чл. 24 от НК е приложим, доколкото съдът не намери престъплението за изключително тежко нито с оглед самостоятелните му белези, нито с оглед принадлежността му към съвкупността.** Неустановяването на специфичната предпоставка на доживотния затвор по чл. 38а, ал. 2 ще обуслови приложение на срочно наказание за това престъпление. Разумно е да се очаква, че

---

<sup>21</sup> И в двата случая тежестта на стореното няма да бъде „изключителна“ по смисъла на чл. 38, ал. 1 и чл. 38а, ал. 2 от НК. Тези формули касаят престъпления, за които законодателят е предвидил възможността да се наказват с безсрочно наказание, тъй като счита, че само те могат да се извършат с толкова висока степен на обществена опасност. При по-леко наказуемите състави такава „изключителност“ не може да бъде достигната и в необичайно тежките им проявления е коректно да се ползва друга формула, очертаваща прекомерност на опасността.

наказанието, наложено за престъпление, наказуемо алтернативно с доживотен затвор, обичайно би се явило и общото най-тежко, доколкото за тези престъпления са предвидени и високи специални максимуми на лишаване от свобода. Тогава това наказание може да бъде увеличено по чл. 24 от НК, доколкото са изпълнени и другите предпоставки на института.

**2.2. След въвеждането на доживотния затвор възниква конкуренция между неговото приложно поле и чл. 24, ако в съвкупността участва изключително тежко престъпление, но деецът не е намерен за непоправим или е налице формална пречка за налагане на доживотен затвор без замяна (чл. 38а, ал. 2).**

Тогава за съда възниква основание, *но не и задължение* да наложи доживотен затвор, който би се явил и общото най-тежко наказание. Вместо него съдът може да предпочете срочното наказание. Тази алтернативност на възможните решения поставя въпроса за критериите, които управляват съдебната преценка.

На първо място, когато преценява вида и размера на наказанията за всяко отделно престъпление от съвкупността, съдът се ръководи от индивидуалните особености на всяко посегателство, без да съобразява бъдещото съотношение на наказанията с оглед определянето на общото най-тежко за цялата съвкупност.

**Следователно, дали доживотният затвор или срочното наказание ще се яви общо най-тежко зависи от това кое по вид наказание съдът предпочете за конкретното изключително опасно престъпление от състава на съвкупността.** В този анализ съдът може да съобразява връзките на това престъпление с останалите от съвкупността, но само доколкото тези връзки обуславят признаци на самото деяние, значими за индивидуализацията на наказанието за него (например, мотиви).

Изборът между срочното и безсрочното наказание не следва пряко от анализ на обстоятелствата, определящи изключителната опасност на извършеното, а от комплексен анализ на опасността на дееца и прогнозата за поправянето му. Прогнозата представлява обосновано очакване след изтичане на период от време в *поведението* на осъдения да настъпят такива промени, че той да се въздържа от рецидив<sup>22</sup>.

Доживотният затвор се предпочита при извършител с трайни и дълбоко интегрирани престъпни стратегии, за който не може да се направи оправдано предположение, че в остатъка от живота си може да ги преодолее, макар това да не е напълно изключено. Тези лица по принцип са негодни да функционират в обществото,

---

<sup>22</sup> Поправянето и превъзпитанието като цел на наказанието по чл. 36 не предполагат непременно характерово облагородяване или усвояване на висока добродетелност, каквито законът не изисква от неосъдените граждани.

без да вършат престъпления, а в личностов и поведенчески план са силно ригидни. В типичния случай престъплението, за което са наказани с доживотен затвор, е част от стабилизирани, често ескалиращ престъпен модел на поведение, чрез който се проявява устойчива асоциална ценностна система. Ако деянието е рецидивно, деецът обичайно се проявява като относително резистентен към наложените в миналото наказания, като тяхната тежест, брой, периодичност и други подобни обстоятелства все пак не подкрепят извод за непоправимост<sup>23</sup>.

Срочното лишаване от свобода е насочено към извършители, чиито престъпни стереотипи или не са толкова устойчиви, или не са единствени, или са обхванали само част от поведението им. Тези лица по принцип разполагат с потенциал да се променят и той може да бъде активиран и управляван с репресивно-корекционни средства, но за устойчиви резултати е необходимо дългосрочно и интензивно въздействие. Ресурсите за промяна са налице към момента на осъждането и личат както от житейската и съдебната история на дееца, така и от заключенията на съдебната психологична експертиза.

**За да предпочете срочно наказание, съдът би следвало да достигне до извод, че с оглед личностовите ресурси на дееца за поправяне доживотният затвор би бил непропорционално тежък като реакция за конкретното престъпление, дори и с оглед признаците, произтичащи от връзките му с други деяния от съвкупността.**

Типичен е извод, че личността на дееца разкрива завишена опасност спрямо обичайните случаи на извършители на деяния. Така до налагане на доживотен затвор за конкретно деяние от съвкупността може да се стигне с мотиви, аналогични на мотивите за увеличаване на общото най-тежко наказание по реда на чл. 24 от НК.

На второ място, е необходим анализ на **прогнозното повлияване на дееца от наказанията доживотен затвор и специалния максимум от 20 години лишаване от свобода.**

Периодът от 20 години съвпада със задължителната минимална фактическа изолация при доживотен затвор (чл. 38а, ал. 3), но юридически двата периода се различават. Лишеният от свобода все ще бъде освободен след края на наказанието, а на доживотно осъдения това никога не е гарантирано. Лишеният от свобода може да бъде

---

<sup>23</sup> Например, деецът в миналото е бил условно предсрочно освобождаван; данните от изтърпяването на предходни наказания показват добри поведенчески показатели в контролирана среда; наказанията не са тежки или не включват ефективно лишаване от свобода; наказанията са наложени за различни по вид престъпления, които не са свързани от поведенчески или ценностов стереотип, а са по-скоро инцидентни, съпоставими по обществена опасност, с големи периоди между извършването им и след наказването си деецът рецидивира с престъпления от друг вид на основата на различен мотивационен механизъм; между отделните деяния изтича относително дълго време, през което деецът няма незаконни прояви и дори може да е полагал усилия за законосъобразен начин на живот; престъпленията са пряко и основно свързани с преодолени здравословен проблем.

условно пресрочно освободен преди да изтърпи фактически 20-те години, а доживотно осъденият не може да бъде освободен, преди да изтърпи по-дълъг срок. Разликата има и в режима на изтърпяване на наказанието, особено значима през първите 10-15 години, когато всяко от наказанията ще бъде в основната си фаза. Лишаването от свобода съдържа повече стимули за поправяне и ресоциализация и е по-слабо рестриктивно от доживотния затвор. Въпреки усилията на затворните администрации да осигуряват индивидуален подход при дългосрочно осъдените от двете групи и да изравняват достъпа им до корекционни дейности, някои различия, обусловени както от закона, така и от редица фактически обстоятелства, остават.

Различията може да изглеждат несъществени при общия поглед върху режимите, но да се окажат значими за поправянето на конкретен подсъдим. Поради това е необходимо съдът прецизно да е анализирал личността му. Преценката ще зависи и от сравнителната прогнозна продължителност на всяко наказание с оглед очакваната продължителност на живота на подсъдимия – при по-възрастните разликата в очакваната продължителност на престоя при сравнението на наказанията ще има по-слаба тежест, отколкото при по-младите. Възрастта е свързана и с поправителните ресурси, които по общо правило са налице и са повече при по-младите и намаляват с възрастта.

Оттук следва изводът, че в общия случай (при равни други условия) наказанието лишаване от свобода ще бъде предпочетено при по-млади извършители с по-съществен поправителен ресурс, при които е налице очакване, че корекционният процес ще се развие и приключи успешно за период не по-дълъг от 20 години, като съществени за него са условията на изтърпяване и възможността за предсрочно условно освобождаване. Тази преценка се прави на фона на признаците на индивидуалното посегателство. На етапа на определяне на общото най-тежко наказание съдът може да приложи чл. 24, ако установи, че така определеното срочно наказание за конкретното деяние не е достатъчно да постигне целите по чл. 36 като *общо за съкупността*.

Обратно, доживотният затвор ще бъде предпочетен за извършители, за които не може да се направи прогноза за поправяне, видно от обстоятелствата по извършване на изключително тежкото престъпление. Корекционен процес е слабо вероятен и зависи основно от състоянието на изолация, тъй като личността няма актуалени ресурси да понесе по-интензивно поправително въздействие. Разчита се дългият и „корекционно монотонен“ престой да отключи потенциали, които биха останали потиснати при по-слаба репресия, но поради ресурсната недостатъчност на личността към момента на осъждането прогнозен анализ на хода на корекцията не е възможен.

Такава индивидуализация изисква умения за работа със съдебните психиатрични и психологични експертизи. Евентуална грешка или повърхностност на експертизата, както и незадълбоченият ѝ съдебен прочит могат да компрометират дейността по определяне на наказанието, както внимателният анализ на компетентно и изчерпателно експертно заключение могат съществено да улеснят индивидуализацията.

### **3. Редукция на наказанията по чл. 58а с приложение на чл. 24 от НК**

**3.1.** Практиката е приела, че „провеждането на съкратено съдебно следствие по чл. 371 т. 2 НПК не е материална пречка за приложението на чл. 24 НК“<sup>24</sup>. Следователно, институтите по чл. 58а и чл. 24 са съвместими. Всеки от тях се обосновава самостоятелно.

Най-важният въпрос при съвместното им приложение е в каква **последователност** следва да бъдат прилагани в хода на индивидуализацията на общото наказание. Възможните решения са две.

Според първото, след като съдът определи наказание за всяко престъпление от съвкупността, редуцира всяко от тях по отделно по реда на чл. 58а, кумулира редуцираните наказания и едва тогава може да увеличи така полученото общо най-тежко срочно наказание по чл. 24. Това становище, изглежда, е актуалното след постановяване на ТР № 2/2015 г. на ОСНК на ВКС<sup>25</sup>. Подробни конкретни аргументи в негова подкрепа не са изложени в тълкувателния акт, който има за предмет други въпроси.

Вторият възглед, от който изхождат редица решения в по-ранната практика, може да се извлече от систематичния анализ на законовите правила за определяне на наказанието. Той води към извод, че редукцията по чл. 58а се извършва в последния етап на индивидуализацията по отношение на общото най-тежко наказание, евентуално увеличено по чл. 24. Аргументи в негова подкрепа също могат да бъдат извлечени от ТР № 2/2015 г.

**3.1.1.** При анализа на двата подхода следва да се съобрази, първо, че двата института имат различно предназначение. Институтът по чл. 24 е изцяло подчинен на принципа за съответствие на наказанието и престъплението (чл. 35, ал. 3). **Основанието за неговото приложение е именно непропорционалността на наказанието**, която този институт преодолява или намалява чрез увеличаване на репресията. Поради необходимостта от такава преценка, чл. 24 не се прилага автоматично.

<sup>24</sup> Р № 63 / 28.02.14 г. на САС по ВНОХД № 1163 / 2013 г., Р № 411 / 7.11.2008 г. по НД № 404/2008 г., ПНО на ВКС.

<sup>25</sup> ТР № 2/2015 г. ОСНК на ВКС: „Увеличеният размер на общото най-тежко наказание не може да надвишава сбора от отделните наказания, включени в съвкупността (след извършената редукция по чл. 58а от НК на всички (по чл. 23 от НК) или на някои от тях (по чл. 25 от НК), нито максималният размер на наказанието лишаване от свобода, предвиден в чл. 39, ал. 2 от НК“.

Обратно, редуцията по чл. 58а представлява отклонение от принципа по чл. 35, ал.3. Разпоредбата на чл. 58а предоставя на дееца привилегия, изразяваща се в **намаляване на наказание, вече определено като пропорционално**<sup>26</sup>. Подлежащото на редуция на наказание е определено съгласно общите правила за индивидуализация в размера, в който би било определено в наказателен процес по общите правила<sup>27</sup>. По тази причина чл. 58а се прилага автоматично, когато е налице съответното процесуално поведение на дееца, като самото намаляване не е свързано с преценка за съзразмерност на репресията. Оттук следва, че редуцираното наказание винаги ще е по-леко от пропорционалното.

От горното следва, че е по-логично чл. 24 да бъде приложен към определеното общо най-тежко наказание за съвкупността, преди то да бъде редуцирано по чл. 58а. Ако бъде приложен след редуцията, чл. 24 би могъл да компенсира нейната привилегия, тъй като е насочен към преодоляване недостатъчната тежест на наказанието с оглед целите по чл. 36. Тъй като редуцираното по чл. 58а наказание по определение е непропорционално леко, излиза, че чл. 24 би бил приложим винаги при редуция на наказанието при съвкупности, което явно не съответства на законодателната идея. Следователно, за да може чл. 24 да бъде оправдано приложен към вече редуцирано наказание, следва съдът убедително да демонстрира, че редуцията е направила наказанието не просто непропорционално леко, а напълно негодно да обезпечи целите по чл. 36. Тази преценка е твърде сложна и винаги крие риск съдът да бъде упрекнат, че се стреми да неутрализира ефекта на редуцията, прилагайки чл. 24.

Когато чл. 58а се прилага към съвкупности, в които за всяко престъпление е определено срочно наказание, **за дееца по принцип ще бъде по-благоприятно, ако чл. 24 предшества редуцията**<sup>28</sup>. Дори в някои случаи за крайния математически размер на общото най-тежко наказание последователността на прилагане на текстовете да няма съществено значение, винаги може да се изтъкне, че подходът на прилагане на чл. 58а

<sup>26</sup> **ТР № 2/2015 г. ОСНК на ВКС:** В процеса на индивидуализация с прилагане на института по чл. 58а, ал. 2-3 от НК съдът преминава през три етапа – първия етап, установява конкретните смекчаващи и отегчаващи отговорности на деянието и дееца обстоятелства, подбудите за извършване на деянието, преценява степента на обществената опасност на извършеното деяние и на дееца, и съобразно всички тях определя най-подходящото по вид алтернативно наказание; през втория етап, избраното като най-подходящо наказание доживотен затвор заменя с лишаване от свобода в пределите, установени от специалния правен институт по чл. 58а, ал. 2-3 от НК; в третия етап определя конкретния размер на заместващото наказание лишаване от свобода, съобразен с всички установени при първия етап от процеса обстоятелства“.

<sup>27</sup> Вж. **ТР № 2/2015 г. На ОСНК на ВКС.**

<sup>28</sup> Например, предстои кумулиране на наказания от 3, 6 и 9 години. Ако чл. 24 се приложи преди редуцията, увеличението на най-тежкото наказание (9 г.) е възможно в допълнителен срок до 4.5 г. (общо 13.5 г.). Последващата редуция е с 4 години и 9 месеца и ще доведе до крайно наказание от 8 години и 9 месеца. При обратния вариант, редуцията води до определяне на най-тежко наказание за съвкупността от 6 години, което може да бъде увеличено до 9 години.

към общото най-тежко наказание, евентуално увеличено по чл. 24, е по-прост, основан на по-малко изчисления и по-ясен за обосноваване пред страните в процеса.

Двата подхода водят до по-радикални различия, когато за някое от престъпленията в съвкупността бъде определено безсрочно наказание. Тогава, според първия възглед съдът следва да редуцира в лишаване от свобода в определен размер по отделно всички наказания за престъпленията от съвкупността, към които редукцията е приложима (лишаване от свобода, доживотен затвор, доживотен затвор без замяна). След това трябва да определи най-тежкото от тях, което вече може да увеличи по чл. 24, тъй като след редукцията всички наказания са срочни. Недостатък на този алгоритъм е неговата прекомерна сложност, която затруднява както мотивирането на всяка от тези трансформации на наказанията, така и разбираемостта на мотивите, и създава условия за противоречива практика.

Обратно, според втория разглеждан възглед най-тежкото безсрочно наказание се определя като общото най-тежко за съвкупността и се редуцира по чл. 58а в окончателно по размер лишаване от свобода, което вече не може да се увеличава. Тъй като и двата вида безсрочни наказания се редуцират при специален максимум от 30 години лишаване от свобода, съдилищата могат да индивидуализират, без да търсят основания в чл. 24. При този начин на разсъждение текстът на чл. 24 ще бъде неприложим в хипотеза на съвкупност, в която за поне едно от престъпленията е определено безсрочно наказание.

### 3.2.1. По-задълбоченият анализ предлага следните допълнителни разсъждения.

Предпоставките за налагане на **доживотен затвор без замяна** предполагат отсъствие на смекчаващи обстоятелства. Изводът следва преди всичко от разпоредбата на чл. 55, ал.2, по аргумент от която смекчаващите обстоятелства са пречка да бъде наложено най-тежкото наказание в правната система. Допълнителни материални основания могат да се извлекат и от съдържанието на понятието „изключителна опасност“ на извършеното, и от необходимостта деецът да е пълнолетен и непоправим (чл. 38а)<sup>29</sup>. При това положение най-тежкото наказание обичайно би се редуцирало в 30 години лишаване от свобода по чл. 58а, тъй като ще отсъстват смекчаващи обстоятелства, които да обусловят намаляване под този максимум по правилото на чл. 55, ал. 2. Тази редукция обезсмисля както необходимостта да се прилага чл. 24, така и необходимостта

---

<sup>29</sup> Вж. ТР № 2/2015 г., както и **Пушкарлова, И.**, „Индивидуализация на доживотния затвор и на доживотния затвор без замяна при условията на чл. 58а от НК“, сп. Общество и право, бр.5/2015, **Пушкарлова, И.**, „Съдебна практика по приложение на по-неблагоприятния закон при налагане на доживотен затвор. Съотношение на доживотния затвор с доживотния затвор без замяна“, сп. Съвременно право, 5/2015.

по отделно да се редуцират по-леките наказания, за да бъдат групирани впоследствие с 30 години лишаване от свобода.

Дори в някои редки случаи съдът да намери основание да редуцира доживотния затвор без замяна в по-кратко наказание, то пак няма да бъде много по-леко от 30 години лишаване от свобода. В противен случай съдът ще изпадне в противоречие – колкото повече на брой и по тежест са смекчаващите обстоятелства, толкова по-компрометиран ще изглежда изводът, че подходящото пропорционално наказание за даденото престъпление е именно доживотният затвор без замяна, а не някое от по-леките от него. Такава хипотеза може да създаде съмнение, че съдът е преувеличил тежестта на наказанието, за да може след редукцията му да го доближи до убеждението си за пропорционалност и така да преодолее смекчаващия ефект на чл. 58а.

В същото време, така редуцираният доживотен затвор без замяна ще се яви общото най-тежко наказание за съвкупността, тъй като не е вероятно редукцията на по-леки по вид наказания да отведе към по-продължителни срокове лишаване от свобода от редуцирания доживотен затвор без замяна. Тогава, ако съдът е редуцирал в лишаване от свобода под 30 години поради смекчаващо обстоятелство и това наказание се определи като общото най-тежко, съдът ще може да го увеличи по чл. 24 само ако установи, че с оглед съвкупната престъпна дейност на дееца редуцираното наказание се явява недостатъчно. Такъв извод, основан на прогнозен анализ десетилетия напред в бъдещето, е труден за обосноваване. Той съдържа в себе си следните трудни за съгласуване твърдения: 1) с поне едно деяние деецът се е показал като непоправим и затова за него му е определено наказание доживотен затвор без замяна; 2) за същото деяние при редукцията му 30 години са много с оглед поправянето на дееца, а подходящи са например 28; 3) за съвкупността като цяло 28 години са недостатъчни за поправянето на дееца (който е непоправим), поради което се налага увеличаване по чл. 24.

Обратно, ако чл. 58а се приеме за приложим не към всяко наказание по отделно, а към общото най-тежко, липсва разумен смисъл то да бъде редуцирано в срочно наказание под 30 години и после да бъде увеличавано по чл. 24. Съдът може директно да наложи какъвто размер намери за уместно направо с редукцията.

По подобен начин стои въпросът и при редукцията на **доживотния затвор**. Негова единствена предпоставка е изключителната опасност на извършеното, която типично предполага многобройност или изключителност на отегчаващите обстоятелства при липса на смекчаващи, водеща до извод за необичайно висока конкретна опасност на стореното.

Ако наказанието е избрано за съответното престъпление от съвкупността поради формални забрани за налагане на доживотен затвор без замяна, съотношението на смекчаващи и отегчаващи обстоятелства е много близко до това при доживотния затвор без замяна. Тогава доживотният затвор би се редуцирал в лишаване от свобода около максимума от 30 години, тъй като няма да достигат аргументи за по-сериозно намаляване – обратното би разколебало обосноваността на избора на доживотния затвор. Хипотезата, следователно, се свежда до вече коментираните изчислителни схеми при определяне на наказание по чл. 58а за съвкупности, при които има наложен доживотен затвор без замяна.

Ако формални забрани за налагане на по-тежкото наказание няма, доживотният затвор е бил избран с аргументи в полза на дееца. Нормално, това са смекчаващи обстоятелства, свързани с неговата личност. Те могат да доведат до редукция в лишаване от свобода под 30 години, но не и значително под нея. Редуциране в например 20 години лишаване от свобода, макар и формално разрешено от закона, просто не е логично, тъй като ще предполага баланс на смекчаващи и отегчаващи обстоятелства. При такъв баланс винаги ще съществува въпросът как съдът е оценил опасността на стореното като изключителна и защо не е избрал за конкретното престъпление срочното наказание лишаване от свобода.

И в тези хипотеза е вероятно очакването редуцираният доживотен затвор да се окаже най-тежкото срочно наказание, което да бъде определено като общо най-тежко за съвкупността. Ако съдът реши да приложи към него чл. 24, той ще трябва да увеличи до размер, който да не го въвежда в противоречие с аргументите, с които е избрал това наказание в първия етап на индивидуализацията и на аргументите, с които го е редуцирал в конкретния по-кратък от 30 години размер. Мотивите трябва да съдържат убедителни съображения, че при редукцията на доживотния затвор съдът не е намерил основания за налагане на по-продължително лишаване от свобода с оглед признаците на конкретното наказвано престъпление, но при групирането на наказанията е намерил основания да третира този размер на лишаването от свобода за недостатъчен с оглед общата престъпна дейност. Следва да се има предвид задължението на съда да обосновава самостоятелно определянето на наказание доживотен затвор или доживотен затвор без замяна, редукцията им по чл. 58а и приложението на чл. 24.

Обратно, ако съдът приложи чл. 58а към общото най-тежко като последен етап от индивидуализацията, той ще трябва да наложи доживотния затвор като общо най-тежко

наказание за съвкупността и да го редуцира директно в какъвто размер намери за уместно с оглед съвкупната престъпна дейност.

Хипотезата се усложнява, ако за престъпленията от съвкупността са наложени доживотен затвор и доживотен затвор без замяна. В този случай, индивидуализация, която следва първия изложен възглед, става много сложна и твърде трудна за мотивиране, в сравнение с тази, която се ръководи от втория възглед.

При всички случаи нито един от двата възгледа не предопределя съществени разлики в крайните резултати от индивидуализацията. Разликите се проявяват в отделните етапи от индивидуализацията, в нейната сложност както като многочисленост на действията по трансформиране на наказанията, така и по обосноваване на всяко от тях.

**3.3. Практиката съдържа примери за увеличение по чл. 24 на редуцирано по чл. 58а безсрочно наказание, определено като общо за съвкупността,** които демонстрират някои от изложените по-горе разсъждения.

По случай на користо отвлечане и убийство на 17-годишна ученичка, извършено на 7.11.2011 г. от двама мъже, поставили пред близките искане за откуп в размер на 250 000 евро, подложеното на редукция наказание е доживотен затвор, определен като общо най-тежко наказание за съвкупността<sup>30</sup>. Окръжният съд го намалил по чл. 58а в 25 години лишаване от свобода, а контролните инстанции го увеличили по чл. 24 на 28 години.

Специалната предпоставка на доживотния затвор е извлечена както от анализ на това престъпление от съвкупността, за което доживотният затвор е наложен (убийството), така и чрез комплексна оценка на цялостното престъпно поведение<sup>31</sup>. ВКС обърнал

<sup>30</sup> **Присъда № 22/12.06.13 г. на ОС-Перник по НОХД № 93 / 2012 г.** Двамата съучастници (27 и 36 г.) обмисляли да поискат откуп от заможен мъж, когото познавали. Избрали да отвлекат и умъртвят сестрата на приятелката му. По-възрастният съучастник вече бил притискан от кредиторите си, които започнали принудително изпълнение. Извършителите си набавили огнестрелни оръжия, нож, стоманено въже, средства за обездвижване на жертвата и др. След като заставили отвлечената да напише до сестра си писмо, съдържащо искане за незабавно изплащане на 250 000 евро и заплахи, и да ѝ прочете по телефона указания къде да получи писмото, я отвели в извънградска местност, удушили и заровили. В края на месеца изпратили на мъжа съобщение с ново заплашително искане за откуп и лъжливи уверения, че отвлечената е добре. По-възрастният съучастник, който няколкократно предлагал на сестрата да я свърже срещу заплащане с лица, които знаели къде се намира отвлечената, бил разпитан с полиграф и направил самопризнания. Бил смъртоносно прострелян с пистолета си при неясни обстоятелства при оглед в дома му.

<sup>31</sup> **Р № 63 / 28.02.14 г. на САС по ВНОХД № 1163 / 2013 г.:** Изводът за „особено опасно престъпление, извършено от особено опасна личност“, следва от наличието и спецификата на *няколко квалифициращи признака* (предумисъл, особено мъчителен начин, безпомощно състояние на убитата и цел да се прикрие извършеното отвлечане) и *признаците на дееца* (неемпатичен безчовечен егоцентрик, който не цени чуждия живот и е готов да облагодетелства себе си и близките си независимо от средствата и последиците). „От целия прочит на механизма и на трите престъпления и от характеристикните данни за подсъдимия се налага извод за липса на всякакво зачитане на обществения ред, особено опасна противообществена нагласа, подчинена на тясно лични интереси“, „липса на минимални задръжки пред волята за причиняването на особено опасни последици на останалите членове на обществото в името на личното благополучие“.

внимание и на симулативното поведение на подсъдимия, който по друго висящо производство имитирал психично заболяване<sup>32</sup>.

При определяне на размера на лишаването от свобода след редуцията по чл. 58а съдилищата отчели като смекчаващи обстоятелства чистото съдебно минало на дееца, младата му възраст (27 годишен), положението му на семеен с малолетно дете, полаганите усилия да работи и да се грижи за близките си<sup>33</sup>, а като отегчаващи -- „лошата характеристика, данните за висящо наказателно производство, упоритостта и безскрупулността при извършване на деянията“, възрастта на жертвата и нейната пълна непричастност към финансовите неблагоприятности на дееца и съучастника му.

За да приложат чл. 24, съдилищата отново изтъкнали, „че се касае за особено опасна престъпна дейност“, като се позовали на аргументи, относими към индивидуализацията на доживотния затвор: в кратко време са извършени три престъпления (отвлечане, убийство и противозаконни дейности с оръжие), две от които „поотделно се отличават със завишена обществена опасност“<sup>34</sup>, вкл. множество квалифициращи признаци; извършеното е „предварително и хладнокървно обмислено“ и „добре подготвено“, механизмът „се отличава с безскрупулност и безпardonност“, а извършителите са с лоши характеристични данни и са действали „хладнокървно, рационално, без емоции“ по отношение на много млада жертва с положителни качества.

Основанието за увеличение по чл. 24 се дължи на неудовлетвореността на съда от размера на индивидуализираното от самия него срочно наказание: „за поправянето на такава личност се налага привилегията на закона наказанията за престъпленията да се погълнат от най-тежкото да се балансира, като се увеличи така определеното общо най-тежко наказание“<sup>35</sup>. Поставя се въпросът защо при така изложените от съда аргументи той направо не е редуцирал в размера, който намира за подходящ.

Подобен е процесът на индивидуализацията на наказанието по случай на съвкупност от блудство, изнасилване и грабеж на 110 лева от самотно живееща 82-годишна жена в дома ѝ и квалифицирано убийство на самотно живеещ инвалидизиран 83-годишен мъж, извършено с цел да бъде прикрита осъществена непосредствено преди това кражба от дома на пострадалия<sup>36</sup>.

---

<sup>32</sup> Решение № 292 / 02.07.2014 г. по НД № 804 / 2014 г. на П НО на ВКС.

<sup>33</sup> Присъда № 22 / 12.06.13 г. на ОС-Перник по НОХД № 93 / 2012 г.

<sup>34</sup> Решение № 63/ 28.02.14 г. на САС по ВНОХД № 1163 / 2013 г.

<sup>35</sup> Пак там.

<sup>36</sup> Присъда № 81/09.07.2013 г. на ОС-Пловдив по НОХД № 732/2013 г. Цялата престъпна дейност е разгърната за няколко часа на 6.11.2011 г. Деецът е алкохолизиран пастир, който живеел в селото с родителите и брат си и изпитвал постоянна нужда от пари, за да задоволява постоянната си нужда от алкохол. През последните три години бил трикратно осъждан за кражби, като с последващите нарушил

Окръжният съд наложил доживотен затвор за убийството, което приел за изключително опасно с оглед извършените непосредствено преди него тежки умишлени престъпления, алкохолната повлияност на дееца, мотивите, свързани с набавяне на средства за алкохол, характеристиката на пострадалия. Личността на подсъдимия също е намерена за изключително опасна поради предходните му осъждания, времето, мястото и обстановката на извършване на деянията, употребата на отнетите пари за почерпка в питейно заведение, посткриминалните опити за заличаване на следите. Това наказание е определено като общо най-тежко за съвкупността.

След редуцията му по чл. 58а съдът определил наказание лишаване от свобода в размер на 23 години, т.е. около средата, въпреки че не установил смекчаващи обстоятелства. Изключителният превес на отегчаващи обстоятелства би следвало да отведе редуцираното наказание до размер, по-близо до максималния, като за това съдът дължи мотиви.

В конкретния случай доближаването до максимума е извършено чрез приложение на чл. 24. Първоинстанционният съд увеличил наказанието от 23 на 25 години лишаване от свобода по чл. 24 от НК, а въззивният съд променил срока на наказанието на 26 години и го увеличил по чл. 24 с още 6 месеца<sup>37</sup>. И в двата случая е получен размер, който естествено следва от мотивите за определяне на доживотния затвор като подлежащо на редукция наказание. Това от своя страна лишава чл. 24 от автономни мотиви.

**3.4. Описаните до момента хипотези следва да се различават от случаите, в които чл. 58а е приложим само към едно от престъпленията от съвкупността, тъй като те не са предмет на едно производство.** Тук не е възможно да има разлика в подхода към чл. 24. Такъв е случаят, в който процедурата се развива по реда на съкратеното съдебно следствие за престъпление, което се намира в съвкупност с едно или повече други посегателства, за които деецът е вече осъден с влезли в сила присъди. Съдът, който разглежда делото по привилегированата процедура, трябва да определи наказание за процесното престъпление при условията на чл. 58а и след това да наложи общо най-тежко наказание за цялата съвкупност, като се ръководи от общите правила. Тогава, ако при определяне на общото най-тежко наказание съдът намери, че то е непропорционално леко предвид тежестта на цялата съвкупност, той може да го увеличи по чл. 24.

---

изпитателния срок по условното осъждане за първата. Според вещите лица подсъдимият е с „ниско ниво на интелектуално развитие и очертани асоциални тенденции на личността“.

<sup>37</sup> Решение № 174/28.10.2013 г. на АС-Пловдив по ВНОХД № 356/2013 г.

В заключение е важно да се подчертае, че институтът по чл. 24 е сред големите достижения на българското наказателно законодателство и правосъдие. Въпреки традиционното си подценяване в практиката, той е значимо средство за осигуряване на гъвкавостта на наказателния закон, който в ръцете на компетентно правосъдие предоставя поливариантни правни решения. Коментираният в този анализ подход за индивидуализация с участие на чл. 24 се свързва с висшия пилотаж в правораздаването, но това не оправдава тенденцията на прекомерното им усложняване. Именно поради факта, че, както бе демонстрирано, прилагането на алтернативни възгледи не води непременно до предизвестени съществени разлики в крайния резултат, практиката би следвало да се насочи към онези, които изискват по-малко съдебно усилие, ползват по-прости и разбираеми формули и не застрашават предсказуемостта на наказанието, особено когато то е близо до абсолютните горни граници на възможната репресия.